

Nagy Egon – Elekes Tibor

Izsák Éva – Szabó Pál (szerk.): Budapest 150, Eötvös Loránd Tudományegyetem
Természettudományi Kar, Budapest, 2023.

<https://doi.org/10.32976/stratfuz.2024.36>

A kötet a magyar főváros másfél száz éves születésnapját ünnepli, döntően geográfiai szemléletű tanulmányokkal (19 tanulmány), neves szerzőktől, akik a város sokoldalú földrajzi valóságát ábrázolják, esetenként történeti perspektívába ágyazva. Ebben a remekbeszabott szintézismunkában a tudománytörténeti, várostörténeti adalékok sajátos egyensúlyban vannak a természetföldrajzi szubsztrátum és a társadalomföldrajzi jelen aspektusaival.

Probáld Ferenc bevezetőjében számba veszi azoknak a földrajzi szakíróknak a sorát, akik a 20. században Budapest monográfiákat állítottak elő. Az első ilyen munka Prinz Gyula tollából született, mely a város és környezetének természetföldrajzi leírása, kiegészülve izokronos közlekedésföldrajzi vizsgálatokkal. Haltenberger Mihály monográfiájában már egyenlő súlyt kapnak a természet- és társadalomföldrajzi összetevők. Városmorfológiával és adatokkal gazdagon ellátott iparföldrajzi témakörrel is foglalkozik munkájában. Pécsi Márton az általa szerkesztett monumentális Budapest monográfiában egyedülálló módon foglalja össze egy világváros természetrajzát, mégis a társadalomföldrajzi tényezők alulreprezentáltsága hiányérzetet kelt a munkával kapcsolatban. Bulla Béla és Probáld Ferenc üttörő jellegű munkát végzett a budapesti városklíma tanulmányozásában. A szocializmus éveinek ideológiai irányultságát hűen tükrözi az az egyedülálló munka, mely 1972-ben jelent meg Bencze Imre és V. Tajti Erzsébet tollából, és amely Budapest iparának monográfiáját írja le. A rendszerváltást követően az angolszász, illetve angolul beszélő érdeklődő közönség egy hiánypótló szintetikus munkát vehetett kezébe, melynek szerzői Enyedi György és Szirmai Viktória – *Budapest. A Central European Capital* – címmel (1992). Nemzetközi együttműködés eredményeként született a *Várospusztulás és -felújítás Budapesten*, című munka, mely a városhanyatlás jelenségének lehetséges okairól és a rehabilitáció lehetőségeiről nyújt áttekintést. Szerzői Lichtenberger, Cséfalvai és Paal. Összességében megállapítható, hogy nagy tudományos úrtöltöttek be a rendkívül munkaigényes monográfiák, melyek tudományos elismertsége manapság sajnos messze elmarad a megérdemelttől.

Izsák Éva tanulmánya a városfejlődési helyzeti energiákat leltározza föl, melyek Budapest városfejlődésében meghatározó szerepet játszottak. A klasszikus geográfusok meglátásaira alapozva (Prinz, Cholnoky, Mendöl) kihangsúlyozza a domborzati-vízrajzi adottságokból eredő pozicionális előnyöket, melyeket már a rómaiak is hasznosítani tudtak és ugyanezt használták ki a honfoglaló magyarok. Itt meg kell említenünk a dombság és síkvidék találkozását, a Duna-szoros kijáratát biztosította telepítési előnyöket, a Gellért-hegy előterében összeszűkülő Duna-meder kedvező átkelési lehetőségeit stb.. Az eltérő jellegű és adottságú, valamint erőforráskészlettel rendelkező tájegységek mindenkoron elsődleges spontán telepítő tényezőt jelentettek a sikeres települések számára. A későbbiekben a városi tér benépesülésével, a különböző funkciók kialakulásával egyre inkább „megélt térré” alakul a település a lakói számára. Megemlítődik a vertikális és horizontális terjeszkedés jelensége, mely korszakok szerint differenciáltan jelentkezik. A városegysítést követően a belvárosi magterületek fejlődtek vertikálisan, létrehozva az agglomerált nagyvárosias miliót. A szocializmusban a külvárosi lakótelep-építkezések jelentették a vertikális terjeszkedés jellegzetes helyeit. Mindezek eredményeképpen kialakult egy olyan településkép, mely emblematisz vizuális kommunikációs eleme lett az országnak, tekintve, hogy a főváros számtalan idegen számára kapuvárosként és szimbólumként szerepel, mely szimbólum kiterjeszhető az egész országra.

Mindszenty Andrea Budapest földtani örökségével ismerttet meg minket, kihangsúlyozva a geológiai szubsztrátum várostelepítő szerepét. A budai oldal kemény kőzetei – különösképp a dachsteini mészkő és a miocén durva mészkő – nemcsak biztos talapzatot jelentett az építményeknek, de a 19. században fontos építőipari nyersanyagként szolgáltak számos reprezentatív középület fölépítéséhez. Később a korrózióknak jobban ellenálló travertin szintén a

Budai-hegyvidék bányáiból került elő. Ezzel szemben a pesti oldal agyagos és durvaszemcsés üledékei (homok, kavics) a téglá és a beton, mint alapanyag, gyártásával járultak hozzá a főváros gyors területi gyarapodásához. A szerkezeti tényezők a domborzatalakítást is befolyásolták a vetődések mentén, ami a felszínalatti vizek áramlását is befolyásolta, különös tekintettel a tektonikus vonalak mentén föltörő hévizekre, melyek Budapestet legendás fürdővárossá tették.

Mádlné Szőnyi Judit dolgozata Budapest felszín alatti vízkészleteit, annak áramlási sajátosságait foglalja össze. Betekintést nyerünk a víztartó, vízfogó és vízzáró rétegek térbeli megoszlásába. A vizek főként a Budai-hegyvidék, és, kisebb mértékben a Gödöllői-dombság irányából áramlanak a Duna völgyisíkjának alsóbb térszínei felé, itt hozva létre forrásokat, vagy a Dunát táplálva víz alatti forrásokként. Különös jelentősége van a triász kori és fiatalabb mészkőrétegeknek, mint víztartók, ahonnan bővízü karsztforrások erednek. A magas geotermikus gradiens hévizek és gyógyvizek egész sorozatának föláramlását tették lehetővé a budai partvonal mentén és a Vársoliget környékén, valamint részben a Duna vizét táplálják víz alatti forrásként. Ezek energetikai hasznosítása várhatóan egyre szélesebbkörű lesz a jövőben.

S. Nagy Katalin tanulmánya korszakokra bontva tanulmányozza Budapest arculatának változását a városregyesítéstől egészen a rendszerváltás utáni évtizedekig. A városfejlődésben markánsan elkülönül az egyesítés utáni „Gründerzeit”, amikor a világváros új szerkezetének épített alapjait lefektették. Ennek eredményeként Budapest a 19. század végére a templomok, templomtornyok és gyárkérmények sziluettje által meghatározott világváros lett. A városperemek és a Duna vonala a gyárvárosi jelleg kiépülésének színterei is voltak, melyek a dualizmus páratlan gazdasági dinamikájának szimbólumai is egyben. A reprezentatív államigazgatási funkciójú középületek, oktatási és egészségügyi intézmények mellett olyan speciális miliót sugárzó rezidenciális rész is kibontakozott, melyet a főúri paloták képeztek a belső nyolcadik kerületben. A különböző politikai kurzusok által meghatározott emlékezetpolitikai leképeződéseket jelentő köztéri szobrok egyre bővülő sora is ekkor kezdett megjelenni. A két világháború között egyre bátrabban teret követelt magának a modernizmus – Bauhaus lakóházak, újlípótvárosi bérházak, Dugattyús ház, Páduai Szent Antal plébániatemplom stb.. A tovább bővülő gyártelepek mellett az emlékezetpolitika hangsúlyos lenyomatait képvisleték a területi revíziót hirdető Trianon-emlékművek egész sora. A második világháborús újjáépítés kezdetén már egészen korán megjelentek az új korszak ideológiáját megjelenítő szovjet emlékművek. A lakótelep jellegzetesen a szocializmus terméke és ezek építése szűkebb skálán már az ötvenes években elkezdődött. A házgyárak igazi felfutása az 56-os újjépítést követő, konszolidáló Kádár-korszak „vívmánya”, ami az akut lakáshiányt igyekezett orvosolni a hatvanas, hetvenes és nyolcvanas években. Az uralkodó szocreál egy sallangmentes funkcionálizmust tett uralkodóvá a legtöbb épület esetében, mely ebben a korszakban jött létre. A rendszerváltás pillanatában a direkten politikai indítatású köztéri szobrok nagyobb részét szoborparkba költöztetik. A város arculatának formálásában elmozdulás történik a konzervatívizmustól, a kényelmes középszerúségtől a kortárs modernizmus irányába. Az ideológiai gátak lebontásával egyidejűleg megszokasodnak az egyházi épületek, templomok. Beindul a lakótelepek és – bár bátortalanul – a belvárosi bérkaszárnnyák tömbrehabilitációja. Az új gazdaság jelképei ellepik a várost – bankok, szállodák, bevásárlóközpontok (plázák) hirdetik a kapitalizmus tobzódását az „új világban”. E gyorsított modernizációban átalakul a városkép – mozgalmas tömegformálás, színes homlokzati elemek, zöld- és vízfelületek és egyéni megjelenés szólítja meg a társadalom különböző csoportjait (főleg a fiatalokat). Megszokasodnak a zsánerszobrok, melyek a korábbi korszakok emlékműveivel együttesen túlsúfolttá teszik a várost a köztéri szobrok tekintetében. Összességében megállapítható, hogy a fölsorolt korszakok épített öröksége szervesen illeszkedik egymáshoz, kijelölve a jövőbeli településképi fejlődés vektorait.

Csapó Tamás és *Lenner Tibor* 2015-ben megjelent könyvük eredményeire támaszkodva mutatják be Budapest funkcionális övezeteit. A rendszerváltást követően a budapesti city fejlődött a legdinamikusabban a tömbrehabilitáció, az irodai szféra, a szabadidős-kiskereskedelmi nagycentrumok és az új beépítések által, amelyek a belvárosperemi rozsdáövezeteket is érintette. Mindez a dinamika a szubcentrumokra is érvényes, különösen a

rendszer váltás után létrejött szubcentrumokra. Ezzel általában ellentétes fejlődési pályát futottak be a transzformációs válság veszteségeiként számontartott ipari-gazdasági területek zöme. A közelmúlt békeéveinek demilitarizálása csökkentette a honvédségi (rendvédelmi) funkciójú területek nagyságát is. Szintúgy, mintegy 15 százalékkal csökkent a rendszerváltást követően a zöldterületek aránya, míg a lakóterületek (főként a külső lakóövek) valamelyest növekedtek.

Timár Gábor tanulmánya talán a legszervezesebb egységben képes bemutatni a természet és a természetet átalakító ember dialektikus össz munkáját, ahogyan fölvezet a budapesti partszakaszok rendezését a dualizmus korától napjainkig. A folyószabályozás, rakpartépítés, árvízvédelem munkálatait a méltán híres Fővárosi Közmunkák Tanácsa vezényelte le a boldog békeévek idején. Budapest területén a Budai hegyek és Kőbánya területén találhatóak kompaktabb üledékek, míg a budai szűkebb és a pesti tágabb völgy sík laza hordalékokból áll. A Duna-meder jobbára e laza hordalékokon alakult ki, egyedül a Gellérthegy közelében található a belváros zónájában keményebb kőzetekkel a meder, amely nagyobb elhajlásra kényszeríti a folyót. Itt medre beszűkül, kompenzációként viszont jelentősebb a vízmélység és a folyási sebesség. A gellérthegyi szűkülettel délre korábban egy sekélyebb mederben szétterült a folyó, ami a tavaszi hónapokban, a jégzajlás idején az árvizek és különösen a jeges ár veszélyét hozdozták magukban. A lágymányosi párhuzammú megépítésével, a Lágymányosi-tó feltöltésével, a főmeder kotrásával hosszú évtizedek során sikerült e veszélyt elhárítani és értékes építési területet juttatni a fővárost. Beszámolót kapunk a megyeri partszakasz, a Margit-sziget, a Csepel sziget északi csúcsának és az Óbudai szigetnek a hasonló rendezéséről. A legtöbb ilyen esetben nagy szerepet kaptak a párhuzamművek építése, mellyel ugyan időben elhúzták a munkálatokat, ugyanakkor rendkívül költséghatékonyra tették azokat. A Duna ugyanis ebben az esetben maga iszapolta föl a föltöltésre kijelölt mederszakaszokat, nagymértékben megspórolva az élőmunka-befektetést és egyben leredukálva a nagyméretű anyag-diszlokáció kényszerét.

Tolnai Gábor értekezése a budapesti partszakaszok kikötői és ipari hasznosításának evolúcióját tárgyalja az elmúlt 150 évben. A hajógyártás már a reformkorban kezdetét vette Széchenyi István iparpártoló tevékenysége által Óbudán és ezt követően a 21. század elejéig itt működött. Átmenetileg még Újpesten is gyártottak hajókat, mára azonban teljesen elsovdott a magyar ipar egykoron legendás ágazata. Kezdetben a vasúthálózat hiánya, vagy gyér jellege is kedvezett a folyami tömegáruszállítás révén a kikötőtelepítésnek. A kikötők létesítésére több elképzelést vázolt a tanulmány: Lágymányos, a soroksári Duna-ág, a megyeri partszakaszok – végül mégis a legbejártottabb és legsikeresebb a csepeli szabadkikötő lett, melyet a két világháború között adtak át. A szocializmusban a budapesti ipar fogyatkozó lendülete mind hozzájárult ahhoz, hogy már ekkor beindult a dunaparti egykori iparzóknak „barnamezősödése”, ugyanis a vasút és egyéb telepítő tényezők alternatívaként egyre inkább más lokalizációt kínáltak az iparnak és a kereskedelmi fuvarozásnak. A rendszerváltást követően egyre hangsúlyosabbá vált a funkcióváltás a „waterfront revitalisation” jelenségének tükrében. Kulturális, felsőoktatási, kiskereskedelmi-szabadidős, rezidenciális szerepkörök jelentek meg az új építkezések eredményeképpen rendkívül látványosan, elsősorban az Árpád-híd, Lágymányos és a Rákóczi híd környékén.

Halász Levente közlése a budapesti dunahidak szimbolikáját járja körül. A hidak mindenkori az átjutást, a fejlődést, a kapcsolódást jelképezték. A 150 éve létrehozott Budapest számára a szervesülő fejlődés legfőbb akadályát kezdetben a stabil, építmény jellegű folyami átkelőhelyek hiánya jelentette. A megelőző korszakból megörökölt klasszicista Lánchíd, mint első stabil átkelőhely, időközben a város első rangú szimbólumává nemesült. A dualizmus korszakában épült hidak, a historizáló Margit-híd, a szecessziós Ferenc József-híd, a modernista Erzsébet-híd sikeresen teremtettek egységet az egyesülő városrészek közt. A későbbi korok növekvő átkelő forgalma újabb és újabb, már a modernizmus és funkcionalizmus jegyében megépült hidakkal szolgálták a fővárost. Mindegyik híd, az egyre letisztuló formák, a szűkülő ornamentika ellenére, a tájba alkotóan beilleszkedő, az esztétizálást figyelembe vevő építményként gazdagította a városképet. A világon szinte egyedülálló módon az észak-dél irányban nyíló Duna-völgy

átláthatóvá teszi Budapestet ebben a metszetben és a Duna jellegzetes íve egyedülálló településképi karakterisztikát biztosít a városnak. Ehhez kitörölhetetlenül hozzákapcsolódtak a hidak sziluettjei, melyek ékszerai és nélkülözhetetlen artériái is egyben a városnak.

Balázs Bálint, Alföldi György és Dull Andrea egy összehasonlító tanulmány szerzői, akik azt vizsgálják, hogyan érvényesül a „hely szelleme” és „helykötődés” a pesti II. János Pál pápa tér és a budai Királyhágó tér esetében, valamint mindez hogyan változott az elmúlt 150 évben. Emberek és helyek érzelmi kapcsolata, a Tuan által bevezetett „topofília” érvényesülése a vizsgálat tárgya, melyet meghatároz az egy bizonyos környéken eltöltött lakozási idő és a szomszédsági kötelékek erősségei. A gyakran depriváció jelenléte által súlytott pesti mintaterület, a városba érkező új és újabb népesség számára kapuszerpet töltött be, ami kulturálisan rendkívül heterogénné és dinamikussá tette, mindez pedig lazább helykötődést eredményezett. A budai terület, főként a filoxéra járványt követően funkciót váltott, és nagyvárosias beépítettsége fokozatosan, szervesen alakult ki. A konszolidált tisztviselő réteg a megelőző korokhoz mindig hozzátevé, folyamatosan építette itt a környezetét, megalapozva egy érzelmi identifikációt a mezoterek szintjén. Mindezek vizsgálata komoly relevanciával bír az ember-környezete kapcsolat megalapozásában, ugyanis az élő organizmusként kezelt városokban elengedhetetlen a helyekkel azonosulni tudó végfelhasználók, helyi szereplők közvetlen részvétele a tervezésben.

Dobai Attila Marcellán a budapesti szakrális terekben a rendszerváltást követően bekövetkezett változásokat vizsgálja. A szocialista államberendezkedés évtizedeiben Budapest városképében, épületállományában a szakrális funkció háttérbe szorult, igazodva az ideológiai megszorításokhoz. Bár épült néhány új templom, ezek az építészeti letisztultság jegyében jobbra a monoton szocreál stílust követték. A rendszerváltást követően a városi tér demokratizálódásának egyik biztos jele az volt, hogy az egyházi ingatlanok visszaszolgáltatása és a kárpótlás által a szakrális helyek is láthatóbbakká váltak. Ez igaz úgy a történelmi egyházakra, mint az új hitekre, melyek az értékek pluralizmusa által jelenhettek meg. A tanulmány külön kitér ezekre a kisegyházakra, mint a Hit Gyülekezete, a Golgota Közösség, a Krisna-tudatu Hívők Közössége, valamint a Tan Kapuja Buddhista Egyház. Ezek a vallási irányzatok szinte mind USA közvetítéssel jutottak el hozzánk és térhasználatukban olyan szokatlan jelenségek is előfordultak, mint barnamezős terek használata, revitalizációja az intézményi expanzióban.

Uzzoli Annamária tanulmányában izgalmas történelmi áttekintést ad a város járványtörténetéről. Időrendben először a 11-13. századi lepra, majd a 14. századtól kezdődően a 18. századig, több hullámban, a pestis okozott kihívásokat. A 19. században a kolera, diftéria, a himlő és a tbc lett elterjedtebb. A 19. század végén, a 20. és 21. századokban az influenza különböző variánsai okoztak közegészségügyi szükséghelyzeteket. A COVID19 járvány alatt, 2020-2022 között az összes magyarországi megbetegedés 12,1 százalékát Budapesten regisztrálták, ami népességarányosan kedvezőbb helyzetet jelent az országosnál. A járvány Budapesten is az egészségkultúra fejlődését és, járulékos haszonként, a digitalizáció gyorsabb elterjedését vonta maga után.

Szentágotay Lili és Szalkai Gábor tanulmánya a koronavírus járvány hatásait elemezte a budapesti közlekedésre. A szerzők a Budapesti Közlekedési Központ adatait használták. A BKK adataival mérték a közúti forgalmat induktív hurokdetektorokkal, illetve a közösségi közlekedést infravörös szenzorokkal, melyeket az ajtók fölé helyeznek. A kerékpárközlekedés mérőszámait szintén állandó és mozgatható hurokdetektorokkal mérték. A járvány hatására a megszokott évi lefutást leginkább a közúti közlekedésnek sikerült megtartania, bár az első járványhullám idején ez is jelentősebben bezuhant. Nem véletlen, hogy a kódolt zsúfoltság miatt a közösségi közlekedés utasszámai estek leginkább vissza. A kerékpáros közlekedés és általában a mikromobilitás, bár szezonális jelleggel, de egyértelműen növekedést könyvelt el.

Berki Márton és Tuza Benedek a Bartók-negyed példáján vázolják a formálódó budapesti kulturális gazdaságot. Módszertanukat tekintve interjúkat készítettek egy városmenedzserrel és három galériatulajdonossal, akik hiteles háttérinformációkat adtak a 11. kerületi Bartók Béla útra

felfűzött Bartók-negyed funkcióváltásáról, mely a 2000-es évek második felében gyorsult föl. Elméleti alapként Richard Florida, a városi kreatív rétegek meghatározó szerepéről alkotott koncepciójából indultak ki, mely kiemelt szerepet játszhat a városi megújulás és a föllendülés tekintetében. Az Alle bevásárlóközpont megépülésével a Bartók Béla út korábbi utcaszintű kiskereskedelmi egységeinek rentabilitása megrendült. Emellett az utcaforgalom is visszaesett a 4-es metró 2014-es átadását követően, ami kevésbé zsúfolttá és élhetőbbé tette az utcát. Az önkormányzat szemléletváltása is hozzájárult ahhoz, hogy a fent említett premisszák alapján a korábbi üzlethelységeket galériáknak, színházaknak, kulturális közösségi tereknek adják ki. Koncepciójuk szerint a kulturális közösségi terek irányába való elmozdulás a kreatív népesség idevonzásával a kerület népességmegtartó erejét is növelik, elkerülve a túlzott kommercializációt és a „bulinegyedesezés” veszélyeit.

Gera Anna Budapest imázsának alakulását vizsgálja öt különböző, hazai és külföldi szerzős tanulmány segítségével, melyek különböző módszertannal zajlottak le. Összeesésében megállapítható, hogy a Budapesten kívüli megszólítottak esetében jobban kirajzolódik egy pozitív kép a városról, míg a budapestiek a napi élettapasztalatok alapján az árnyoldalakat észlelik hitelesebben. A tanulmány az imázs fogalmi keretei mellett, annak várospolitikai jelentőségére is rávilágít, kihangsúlyozva a pozitív imázs társadalmi-gazdasági előnyeit.

Szabó Pál tanulmánya a budapesti társadalmi-gazdasági koncentráció jelenségét vizsgálja különböző dimenziók mentén. A különböző mutatószámok vizsgálata révén megállapítható, hogy Budapest országos népességarányán fölül koncentrálna bizonyos funkciókat. Ezek jellemzően államigazgatási, gazdaságirányítási, egészségügyi, oktatási és kulturális funkciók. A gazdaság terén különösen a turisztikai, kutatás-fejlesztési szerepkörök és a vállalkozások számában mutatható ki fölültreprezentáltság. Egyedül csak az ipar vidéki kitelepülése terén lehetett beszélni jelentősebb dekoncentrációról, kiváltképp a háború utáni és a rendszerváltás utáni évtizedekben.

Szabó Tamás írásában Budapest és a Visegrádi országok fővárosainak jövőképeiről értekeznek. Az összehasonlítást hosszútávú tervdokumentumok alapján végezte el, melyek különböző fejlesztési dimenziókat jelöltek meg, összhangban az Európai Bizottság Urban Data Platform tervdokumentumával. Ez a bizottsági anyag a kihívások és a fejlődési perspektívák mentén határozza meg a főbb beavatkozási irányokat. Annak ellenére, hogy az egyes fővárosok prioritásai tekintetében, a helyi specifikumok alapján más-más kihívásokra esett a hangsúly, mégis voltak közös pontok a kiemelt célok között, mint például a mobilitás, a közlekedési hálózatok fejlesztése, a lakhatás, a közterületek helyzete vagy a polgárok bevonása a helyi döntéshozatali mechanizmusba. Az Urban Data Platform kihívásaival a budapesti fejlesztési dokumentumok álltak leginkább összhangban és a varsói vette legkevésbé azt figyelembe azt. A perspektívák tekintetében viszont Varsó és Prága mutatta a legnagyobb egyezést az Urban Data Platform szempontjaival, a legjelentősebb eltérést viszont a budapesti dokumentumok mondhatták magukénak. A perspektívák tekintetében olyan dimenziók fogalmazódtak meg, mint a Tér és város; Technológia és város; Városok, mint innovációs központok; Polgárok városa; Városi kormányzás és Reziliens város.

Nemes Nagy József zárótanulmánya egy szintézist kíván nyújtani napjaink globális fővárosairól. Nyitásként a fővárosok történelmi perspektívában is változó alapfunkcióit fogalmazza meg, ami jellemzően az uralkodói címhez kötődő székhely szerepben, később pedig a politikai-irányítási és államigazgatási alapfunkció meglétében írható le. Ezen fölül kiemelhető a nemzetközi beágyazódás diplomáciai, kulturális és gazdasági tekintetben. Ezt követően egy sokrétű tipizálás következik 197 ország és fővárosainak vizsgálatba vonásával. Ez figyelembe veszi a városok méretét, súlyukat a városhierarchiában, helyzeti energiáikat, funkcionális palettájukat. A záróban kihangsúlyozódik Budapest centrális, vezető szerepe a Kárpát-medencén belül, és különösen kimagasló szerepe a magyarországi városhierarchiában.

A kötet haszonnal forgatható urbanisták, regionalisták, várostörténészek, helytörténészek és minden egyéb érdeklődő számára, akik sokféleképpen kötődnek a vonzó települési személyiségjegyeket magán hordozó, mindig magával ragadó Budapesthez.